

Қазақстан Республикасы Ғылым және жоғары білім министрлігі
Жоғары білімді дамыту ұлттық орталығы

Үштілді білім беруді іске асыру мониторингі

(1 блок. 2 тармақ)

Аналитикалық анықтама

Астана қ., 2023

Үштілді білім беруді іске асыру мониторингінің қорытындысы бойынша аналитикалық анықтама

2023 жылы үш тілде оқытуды жалпы Қазақстандық 102 ЖОО ішінде **48** ЖОО жүзеге асырды (2021-2022 оқу жылында-**53** ЖОО), оның ішінде:

- **8** ұлттық ЖОО,
- **25** мемлекеттік,
- **6** (АҚ ЖОО),
- **9** жекеменшік ЖОО (1Қосымша).

Бүгінгі таңда Қазақстанның жоғары оқу орындары үш тілде оқытумен қатар, тек ағылшын тілінде жүргізілетін білім беру бағдарламалары бойынша оқытуды жүзеге асырады. Жоғары оқу орындарында осы оқытудың мақсаты: халықаралық білім беру кеңістігінде және еңбек нарығында ағылшын тілін меңгеру негізінде тілдік құзыреттілікке ие, ұтқыр, біліктілігі жоғары, бәсекеге қабілетті әртүрлі мамандықтағы мамандарды даярлау болып табылады.

43 ЖОО-да оларда бүкіл білім беру процесі тек ағылшын тілінде жүзеге асырылатын топтар құрылды. Оның ішінде 7 ұлттық, 18 Мемлекеттік, 11 АҚ, 7 жекеменшік ЖОО.

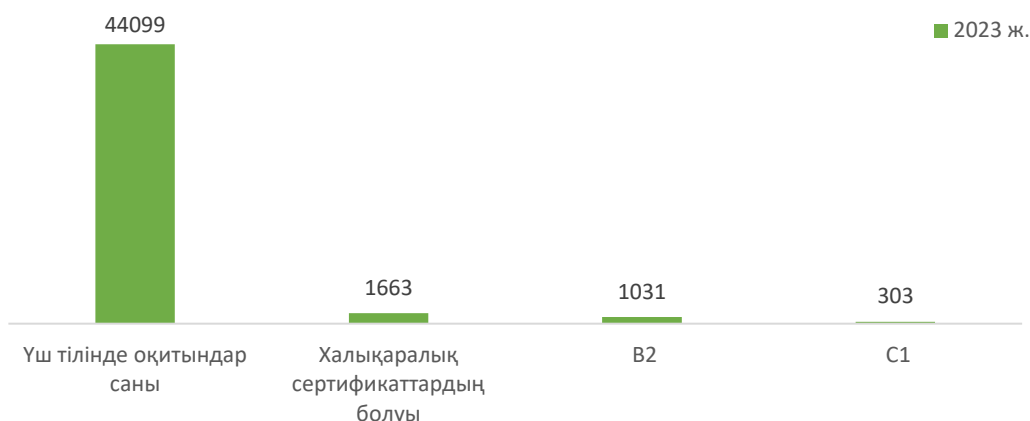
45 жоғары оқу орны үштілділік бағдарламасын қандай да бір түрде жүзеге асырмайды (1Қосымша).

КИМЭП, ҚБТУ және Astana IT университеті оқытуды тек ағылшын тілінде жүзеге асырады.

Үштілді білім беру шеңберінде білім алушылардың саны

2023 жылы Үштілді білім беру шеңберінде (**50:20:30**) **44099** адам немесе ағымдағы оқу жылында білім алушылардың жалпы контингентінің **7 %** оқиды. (кесте.1, сурет 2).

1 сурет. Үштілді білім беру шеңберінде білім алушылардың саны (деңгейі бойынша), адам.

Оның ішінде бакалавриатта оқытындар саны **38 371** адамды, магистратурада – **4864** адамды, докторантурада – **864** адамды құрайды (1 сурет, 1кесте).

1 кесте. Үштілді білім беру шеңберінде білім алушылардың саны

БАКАЛАВРИАТ				
ЖОО атауы	Білім алушылар саны	IELTS TOEFL сертификаттары	B2	C1
Ұлттық	8934	204	133	44
Мемлекеттік	14051	140	58	7

АҚ	14394	302	256	46
Жеке	992	53	35	15
Бакалавриат бойынша барлығы:	38371	699	482	112
МАГИСТРАТУРА				
Ұлттық	771	102	53	21
Мемлекеттік	2380	85	74	41
АҚ	454	178	87	91
Жеке	1259	196	5	1
Магистратура бойынша барлығы:	4864	561	219	154
ДОКТОРАНТУРА				
Ұлттық	275	247	211	27
Мемлекеттік	535	103	118	9
АҚ	54	53	1	1
Докторантура бойынша барлығы:	864	403	330	37
Жалпы:	44099	1663	1031	303

2 сурет. Үштілді білім беру шеңберінде білім алушылардың саны (деңгейі бойынша), адам.

Бакалавриат

Бакалавриат деңгейі юойынша үш тілді білім беру шеңберінде (50:20:30 бойынша) **38 371** адам оқиды. Оның ішінде **699** студент халықаралық сертификаттарға ие, оның ішінде Upper Intermediate (B2) деңгейінде ағылшын тілін меңгерген – **482** немесе 1,2% адам,. Advanced (C1) - **112** адам немесе 0,3% (2 Қосымша).

50:20:30 шеңберінде білім алушылардың ең көп саны:

-**ұлттық жоғары оқу орындарынан** - Асфендияров атындағы ҚазҰМУ-7421 студент, Гумилев ат. ЕҰУ – 389 адам, Құрманғазы атындағы ҚҰК-282 студент, Сатпаев ат. ҚазҰТУ -306 студент;

-**мемлекеттік жоғары оқу орындарынан** – Шакарім университет – 2587 адам, Семей Медицина университеті – 2363 адам, Досмұхамедов ат, АУ – 1285 адам, ҚарТУ им. Сағынов ат. ҚарТУ – 1152 адам, Өтемісов ат. БҚУ – 1156 адам;

-**АҚ жоғары оқу орындары:** АТУ - 57144 студент, ХБК-6561 студент, АМУ - 482 студент.

-**жеке ЖОО** – дан-ХБУ-396 студент, ОҚУ – 211 адам, Алихан Бокейхан университет – 72 студент;

Магистратура

Магистратурада үш тілде білім беру аясында **4864** адам оқиды, оның ішінде:

- **561** адамның IELTS TOEFL сертификаттары бар, оның ішінде Upper Intermediate (B2) деңгейінде – 219 магистрант және Advanced (C1) – 154. Қазақстандық жоғары оқу орындары ұсынған деректерге сәйкес халықаралық сертификаттардың болуы

магистратурада оқытындар санынан аз. Бұл магистратураға түскендердің қалған бөлігі КТ (кешенді тестілеу) сертификатының иегерлері болып табылатындығына байланысты. Магистратура бойынша білім алушылардың ең көп саны: Astana IT - **1191** чел., Шәкарім университет – 721 адам, ЖУ им Жансугурова – 468 адам, Торайғыров университет – 365 адам, МУА – 348 адам, Серикбаев ат. ШҚТУ – 286 адам.

Докторантура

Жалпы үш тілді білім беру аясында **864** докторант білім алды. 403 адам IELTS TOEFL және тағы басқа халықаралық сертификаттарына ие. Оның ішінде 330 адам Upper Intermediate (B2 – 37 адам) және Advanced (C1-63 адам) деңгейлерінде ағылшын тілін меңгерген. Білім алушылар санының көбі келесі университеттерде тиесілі: Сағынов ат. ҚАРТУ – 355 адам, КазНАИУ – 167 адам, аль-Фараби ат. ҚазҰУ – адам, КАТУ им. С.Сейфуллин ат. ҚАТУ - 54 адам, жеке жоғары оқу орындарында үштілділік бойынша докторантура деңгейінде білім алушылар жоқ

Тек ағылшын тіліндегі ББ бойынша білім алушылардың саны

БББ бойынша тек ағылшын тілінде білім алушылар саны 2023 жылы **38 762 адам** (2022 ж. - 39 092 адам) адамды құрайды.

Бакалавриат деңгейіндегі **35 518 немесе** студенттердің **91%** - ы арнайы топтарда тек ағылшын тілінде оқыды, бірақ олардың шамамен 4,8% - ы жоғары деңгейде тілді біледі.

- **2691** магистрант немесе 6,9% арнайы топтарда тек ағылшын тілінде оқыды, 16 ЖОО-да іске асырылды. C1 деңгейі бар магистранттардың үлесі 8,2% құрайды.

- Докторанттардың **875** немесе 1,4% - ы арнайы топтарда тек ағылшын тілінде оқыды, бірақ тек 108 докторанттың (19,5%) біліктілік деңгейі жоғары деңгейде (3 сурет, 2кесте).

Жоғары оқу орындарында барлық деңгейлер бойынша ең көп білім алушылар саны - СДУ - 6724 адам, ХАТУ – 4976 адам, ҚБТУ – 4868 адам, Astana IT - 4452 адам, Асфендияров атындағы КАНМУ – 2822 адам, КИМЭП – 2125 адам, ҚазҰУ. әл-Фараби -1798 адам, ҚазҰПУ. Абай – 1738 адам, Семей медицина университеті – 1700 адам, ОҚМА – 1377 адам (3-қосымша).

3 сурет. Тек ағылшын тілінде БББ бойынша білім алушылардың саны білім деңгейлері бойынша, адам.

2 Кесте. Тек ағылшын тілінде БББ бойынша білім алушылардың саны білім деңгейлері бойынша, адам.

ЖОО атауы	Білім алушылар саны	Халықаралық сертификаттары IELTS TOEFL бары	B 2	C 1
БАКАЛАВРИАТ				
Ұлттық	6094	537	410	95
Мемлекеттік	4767	56	45	5
АҚ	11919	4408	2042	596
Жеке	12738	1254	860	382
Бакалавриат бойынша барлығы:	35518	6255	3357	1078
МАГИСТРАТУРА				
Ұлттық	388	126	78	24
Мемлекеттік	70	5	1	1
АҚ	1745	406	216	188
Жеке	488	26	20	10
Магистратура бойынша барлығы:	2691	563	315	223
ДОКТОРАНТУРА				
Ұлттық	206	160	105	41
Мемлекеттік	72	60	11	2
АҚ	215	148	73	53
Жеке	60	16	18	12
Докторантура бойынша барлығы:	553	384	207	108
Жалпы:	38762	7202	3879	1410

4 сурет. Тек ағылшын тілінде БББ бойынша білім алушылардың саны және ағылшын деңгейлері бойынша, адам.

Білім деңгейлері бойынша талдау тек ағылшын тілінде білім алушылардың, сондай-ақ жоғары деңгейде тілді меңгергендердің ең көп үлесін көрсету заңды болып табылады. Сонымен, егер бакалавриатта бұл сандар сәйкесінше 91% және 4,8% болса, онда докторантура деңгейінде 1,9% және 19,5% құрайды.

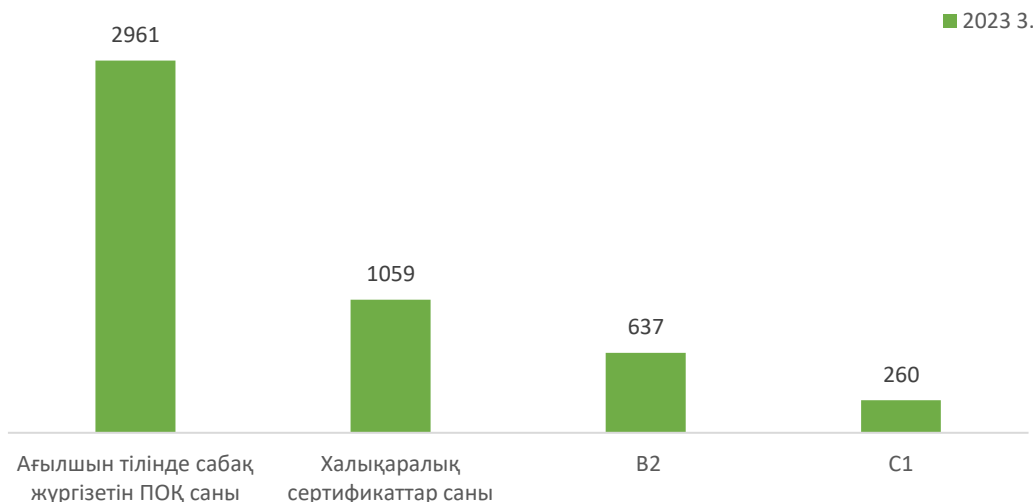
Сонымен қатар, докторантура деңгейі үшін 5 докторанттың тек 1-і ғана C1 деңгейінде ағылшын тілін меңгергені, бұл докторантурада білім алушылардың даярлық сапасының төмендігінің көрсеткіші болып табылады.

Ағылшын тілінде сабақ жүргізетін ПОҚ саны

2023 жылдың бірінші жартысында үш тілде білім беру аясында **2961** оқытушы жұмылдырылды.

Оның ішінде 1059 адам ағылшын тілін меңгергендігін растайтын сертификаттарға ие, ал 637 адам B2 деңгейінде және 260 адам C1 деңгейінде ағылшын тілін біледі (сурет.1).

3 сурет. Ағылшын тілінде сабақ жүргізетін ПОҚ саны және олардың ағылшын деңгейлері, адам

3 кесте. Ағылшын тілінде оқытатын ПОҚ саны (ЖҒЦ бойынша және білім деңгейлері бойынша)

ЖОО	Жалпы ПОҚ саны	IELTS TOEFL сертификаты барлары	IELTS TOEFL сертификаты барлары, B2	IELTS TOEFL сертификаты барлары, C1	Ғылым кандидаты, докторы	PhD	магистратура
Бакалавриат							
Ұлттық	831	212	154	46	831	212	154
Мемлекеттік	1001	330	153	36	1001	330	153
АҚ	437	212	81	19	437	212	81
Жеке меншік	115	27	13	13	115	27	13
Барлығы:	2384	781	401	114	2384	781	401
Магистратура							
Ұлттық	275	72	85	109	275	72	85
Мемлекеттік	130	112	91	9	130	112	91
АҚ	21	16	13	0	21	16	13
Жеке	17	3	1	2	17	3	1
Барлығы	443	203	190	120	443	203	190
Докторантура							
Ұлттық	110	67	41	23	110	67	41
Мемлекеттік	21	7	4	3	21	7	4
АҚ	3	1	1	0	3	1	1
Барлығы	134	75	46	26	134	75	46
Жалпы	2961	1059	637	260	2961	1059	637

Тек ағылшын тілінде оқытатын ПОҚ саны **4415** оқытушы қатысты (2022 ж. – 4217). Оның ішінде **1679** адам (2022 ж. – 1580) ағылшын тілін білу деңгейін растайтын сертификаттарға ие, ал 859 адам B2 деңгейінде және 641 адам C1 деңгейінде ағылшын тілін біледі (кесте.4, сурет.4).

4 кесте. Тек ағылшын тілінде ББ оқытатын ПОҚ саны (ағылшын тілін меңгеру деңгейі бойынша)

ЖОО	Ағылш.т.оқытатын ПОҚ саны	IELTS TOEFL сертификаты барлары	IELTS TOEFL сертификаты барлары , B2	IELTS TOEFL сертификаты барлары , C1
Бакалавриат				
Ұлттық	1035	446	303	136
Мемлекеттік	604	269	87	21
АҚ	578	171	100	57
Жеке меншік	1093	321	114	225
Барлығы:	3310	1207	604	439
Магистратура				
Ұлттық	255	177	110	61
Мемлекеттік	69	17	14	5
АҚ	87	19	13	8
Жеке меншік	84	13	9	8
Барлығы:	495	226	146	82
Докторантура				
Ұлттық	230	145	76	64
Мемлекеттік	21	9	6	3
АҚ	337	88	26	50
Жеке меншік	22	4	1	3
Барлығы:	610	246	109	120
Жалпы	4415	1679	859	641

4 сурет. Тек ағылшын тілінде ББ оқытатын ПОҚ саны (ағылшын тілін меңгеру деңгейі бойынша)

Ағылшын тілінде пәндерді оқыту барысында арнайы топтарға **4415** оқытушы тартылды (2022 ж. - 4297 оқытушы). Оның ішінде **1679** оқытушы (2022 ж. - 1580 адам) ағылшын тілін білу деңгейін растайтын сертификаттарға ие. **859** оқытушы (2022 – 989) B2 деңгейінде ағылшын тілін және **С1** деңгейінде **641** оқытушыны біледі (кесте.4, сурет.1,2).

Осылайша, оқытушылардың тек **38%** - ы докторанттардың осы санаты үшін жоғары деңгейде сабақ бере алады. Олардың ішінде IELTS, TOEFL сертификаттары бар, B2 және C1 деңгейлері бар ПОҚ-ның ең көп саны бағдарлама оқытушыларына тек ағылшын тілінде келеді.

5 Кесте. IELTS TOEFL сертификаттарымен жұмыс өтілі бойынша ағылшын тілінде оқытатын, оның ішінде ғылыми дәрежесі бар ПОҚ контингенті

Барлық ЖОО бойынша	Ағылшын тілі оқытатын ПОҚ саны	Оның ішінде еңбек өтілімі 5 жылға дейін	Оның ішінде еңбек өтілімі 6-10 жыл	Оның ішінде еңбек өтілімі 11-20 жыл	Оның ішінде еңбек өтілімі 21-30 жыл	Ғылым атағы (ғылым канд, ғылым докторы)	PhD докторы	магистрлер
Барлығы	4415	1120	1062	1264	914	1208	944	1634

Ағылшын тілінде оқытатын ПОҚ – ның жалпы контингенті екі бағдарлама бойынша (үштілділік және тек ағылшын тілінде) - 7376 адамды құрайды..2023 жылы ПОҚ арасында CEFR (ОЕК) жіктемесіне сәйкес ағылшын тілін білу деңгейі бойынша сертификаттары барлар саны – 2738 адам, оның ішінде B2 – 1496 адам деңгейінде ағылшын тілін білу сертификаттары бар. және C1 – 901 адам.(таб. 6).

Таблица 6. Ағылшын тіліндегі ПОҚ контингенті, халықаралық сертификаттары оның ішінде IELTS, TOEFL бары ПОҚ саны

Жыл	Ағылшын тіліндегі ПОҚ саны	IELTS TOEFL сертификаты барлары	B2	C1
2023	7376	2738	1496	901

Ағылшын тіліндегі білім беру бағдарламаларының саны

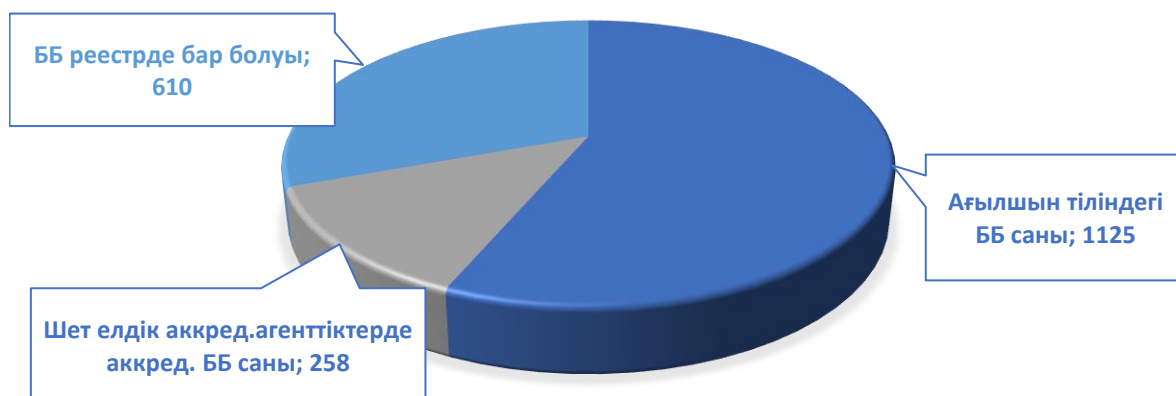
Үш тілде білім беруді және ББ - ны тек ағылшын тілінде іске асыратын жоғары оқу орындарында ағылшын тіліндегі білім беру бағдарламаларының жалпы саны **1225** бірлікті құрайды (2022 ж. – **2525** бірлік): бакалавриатта – **682**, магистратурада – **280**, докторантурада-**163**. Үш тілде оқытуды жүзеге асыратын шетелдік аккредиттеу агенттіктерінде аккредиттелген білім беру бағдарламаларының жалпы саны – **258** бірлік (2022 ж. - 378 бірлік) (кесте.7, сурет.5).

Кесте 7. Үштілділік бойынша ағылшын тіліндегі ББ саны

ЖОО түрі	ББ жалпы саны	Шет елдік аккред. агентс. аккредиттеген ББ саны	Үш тілде білім беру бой-ша ББ саны		Тек ағылшын тіліндегі ББ саны	
			ББ саны	Оның ішінде шет елдік аккред. агентс. аккредиттеген ББ саны	ББ саны	Оның ішінде шет елдік аккред. агентс. аккредиттеген ББ саны
Бакалвриат						
Ұлттық	132	26	63	8	69	18
Мемлекеттік	362	56	310	42	52	14
АҚ	128	41	65	24	63	17
Жеке меншік	60	20	18	8	42	12
Барлығы:	682	143	456	82	226	61
Магистратура						

Ұлттық	111	23	85	14	26	9
Мемлекеттік	120	30	104	22	16	8
АҚ	33	9	8	2	25	7
Жеке меншік	16	5	6	1	10	4
Барлығы:	280	67	203	39	77	28
Докторантура						
Ұлттық	96	26	44	9	52	17
Мемлекеттік	37	11	23	6	14	5
АҚ	25	10	7	0	18	10
Жеке меншік	5	1	0	0	5	1
Барлығы:	163	48	74	15	89	33
Жалпы	1125	258	733	136	392	122

5 сурет. Ағылшын тіліндегі ББ саны және шетелдік аккредиттеу агенттіктерінде аккредиттелген ББ саны

ҚР жоғары оқу орындарында үш тілде оқыту шеңберінде даярлаудың басым бағыттары: 10-денсаулық сақтау және әлеуметтік қамсыздандыру (медицина), 04-Бизнес, басқару және құқық, 06-ақпараттық-коммуникациялық технологиялар (сурет.6).

6 сурет. үш тілде және тек ағылшын тілінде оқыту шеңберінде даярлау бағыттары бойынша білім алушылар контингенті бөлінісінде, адам.

Үштілді білім беруді іске асыру мониторингінің қорытындылары мыналарды көрсетті: Қазақстанның жоғары оқу орындарында үштілді білім беруді енгізуде кейбір мәселелер бар. Білім алушылар мен ПОҚ ағылшын тілінің деңгейі жоғарыламайды.

Сонымен, білім алушылар мен ПОҚ жалпы санынан IELTS, TOEFL сертификаттары бар санның үлесі тиісінше 0.04% және 2% төмен.

Шетелдік студенттердің негізгі бөлігі Қазақстанға ТМД елдерінен және жақын шетелдерден келіп, қазақ немесе орыс тілдерінде оқытылады. Ағылшын тілінде білім алатын шетелдік студенттер негізінен "10 денсаулық сақтау және әлеуметтік қамсыздандыру (медицина)" – (Үндістан - **45,3%**) бағыты бойынша білім алады, ал Батыс Еуропа, АҚШ және алыс шет елдердің студенттері пәндер бойынша ҚР жоғары оқу орындарының ПОҚ ағылшын тілін меңгеру деңгейінің жеткіліксіздігі салдарынан бағдарлама бойынша оқу мүмкіндіктері шектеулі біздің жоғары оқу орындарында кіріс ұтқырлығы.

Осыған қарамастан, арнайы топтарда ағылшын тілінде пәндерді оқыту процесі бойынша ПОҚ санының өсуі байқалады, оған **4415** оқытушы тартылды. Бұл өткен жылдың сәйкес кезеңімен салыстырғанда **118** оқытушыға көп (2022 ж. - 4297 оқытушы), бұл бағдарламаны іске асырудағы оң динамиканы көрсетеді.

Осылайша, ҚР жоғары оқу орындары үш тілде оқытуды жүзеге асыру кезінде кездесетін негізгі проблемалар:

- студенттердің және ПОҚ-ның ағылшын тілін білуінің төмен деңгейі;
- шет елдермен салыстырғанда ҚР-да қажетті тілдік органның болмауы;
- ағылшын тілінде сабақ жүргізетін педагог кадрлар жеткіліксіз;

Үш тілде немесе ағылшын тілінде оқыту жобасының соңғы кезеңі кәсіби қарым-қатынас пен Мәдениетаралық коммуникацияның жаңа сапасын қалыптастыру, сондай-ақ университеттің білім беру және ғылыми қызметін әлемдік академиялық кеңістікке интеграциялау болып табылады. Мақсатқа жету үшін қазақстандық жоғары оқу орындарына:

- білім алушылар мен ПОҚ-ның тілдік дайындығын күшейту шеңберінде ағылшын тілі курстарын дамыту немесе материалдық қолдау ретінде ваучерлер ұсыну;
- ҚР ЖОО-ларының ұзақ мерзімді негізде білім алушылар мен ЖОО-лардың ПОҚ-лары үшін ағылшын тілді мамандарды тартуы.